

УКРАЇНСЬКИЙ МИСТЕЦТВОЗНАВЧИЙ ДИСКУРС
UKRAINIAN ART DISCOURSE

Випуск 6
Issue 6

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Карпов Віктор Васильович – доктор історичних наук, завідувач кафедри дизайну Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Афоніна Олена Сталівна – доктор мистецтвознавства, професор кафедри хореографії Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв; **Гуляєва Ольга Володимирівна** – кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва та дизайну Херсонського державного університету; **Димшиць Едуард Олександрович** – кандидат мистецтвознавства, Академік Європейської академії наук, мистецтв та літератури, заслужений діяч мистецтв України, Почесний академік Національної академії мистецтв України; **Дубрівна Антоніна Петрівна** – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри рисунка та живопису Київського національного університету технологій та дизайну; **Кара-Васильєва Тетяна Валеріївна** – доктор мистецтвознавства, професор, дійсний член Національної академії мистецтв України, завідувач відділу декоративно-прикладного мистецтва Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України; **Кюнцлі Романа Василівна** – доктор мистецтвознавства, доцент кафедри архітектури Львівського національного аграрного університету; **Криворучко Юрій Іванович** – доктор архітектури, доцент, професор кафедри дизайну Національного університету «Запорізька політехніка»; **Михальчук Вадим Володимирович** – кандидат мистецтвознавства, доцент, професор кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв; **Чернявський Константин Володимирович** – кандидат мистецтвознавства, голова Національної спілки художників України, доцент кафедри рисунка та живопису Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури; **Біллі Гунер (Billy Gruner)** – PhD, викладач Сіднейського університету, Австралія; **Качмарська Маргарет (Kaczmarek Malgorzata)** – PhD, доцент факультету скульптури та арт медіації Академії образотворчих мистецтв ім. Євгенія Гепперта у Вроцлаві, Польща.

ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Роготченко Олексій Олексійович – доктор мистецтвознавства, старший науковий співробітник, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, головний науковий співробітник Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Безугла Руслана Іванівна – доктор мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри дизайну Київського національного університету технологій і дизайну; **Колосніченко Олена Володимирівна** – доктор мистецтвознавства, професор, член Національної спілки художників України, член Спілки дизайнерів України, професор кафедри художнього моделювання костюма Київського національного університету технологій та дизайну; **Сиротинська Наталія Ігорівна** – доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри музикознавства та хорового мистецтва Львівського національного університету імені Івана Франка; **Школьна Ольга Володимирівна** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка; **Богдановська Моніка (Bogdanowska Monika)** – PhD, старший викладач, кафедра архітектури, факультет рисунку, живопису та скульптури, Краківська політехніка імені Тадеуша Костюшка, Польща; **Куртеза Антонела (Curteza Antonela)** – PhD, професор факультету промислового дизайну та управління бізнесом Технічного університету імені Г. Асакі, Румунія; **Подхаланські Богуслав (Podhalanski Boguslaw)** – PhD, доцент факультету архітектури Краківського Політехнічного Університету, Польща.

Журнал видається за підтримки Київської організації Національної спілки художників України (секція художньої критики та мистецтвознавства)

Науковий журнал «Український мистецтвознавчий дискурс»
зареєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 24971-14911P від 09.09.2021)

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 530 від 06.06.2022 р. (додаток 2)
журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»)
у галузі культури і мистецтва (022 – Дизайн, 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація).

Офіційний сайт видання: ukrainianartscience.in.ua/index.php/uad

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

HEAD OF THE EDITORIAL COUNCIL:

Karpov Viktor Vasylovych – Doctor of History, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

EDITORIAL COUNCIL MEMBERS:

Afonina Olena Stalivna – Doctor of Art Criticism, Professor at the Department of Choreography, National Academy of Culture and Arts Management; **Huliaieva Olha Volodymyrivna** – PhD in Art Criticism, Assistant Professor at the Department of Fine Arts and Design, Kherson State University; **Dymshyts Eduard Oleksandrovych** – PhD in Art Criticism, Academician of the European Academy of Sciences, Arts and Literature, Honored Art Worker of Ukraine, Honored Academician of the National Academy of Arts of Ukraine; **Dubrivna Antonina Petrivna** – PhD in Art Criticism, Senior Lecturer at the Department of Drawing and Painting, Kyiv National University of Technologies and Design; **Kara-Vasylieva Tetiana Valeriivna** – Doctor of Art Criticism, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Arts of Ukraine, Head of the Department of Decorative-Applied Arts, M. T. Rylskiy Institute of Arts Studies, Folklore and Entomology of NAS of Ukraine; **Kiuntzli Romana Vasylivna** – Doctor of Art Criticism, Senior Lecturer at the Department of Architecture of Lviv National Agrarian University; **Kryvoruchko Yurii Ivanovych** – Doctor of Architecture, Associate Professor, Professor at the Department of Design, “Zaporizhzhia Polytechnic” National University; **Mykhalchuk Vadym Volodymyrovych** – PhD in Art Criticism, Associate Professor, Professor at the Department of Art Expertise, National Academy of Culture and Arts Management; **Cherniavskiy Konstantyn Volodymyrovych** – PhD in Art Criticism, Head of the National Union of Artists of Ukraine, Senior Lecturer at the Department of Drawing and Painting, National Academy of Fine Arts of Architecture; **Billy Gruner** – PhD, Lecturer, the University of Sydney, Australia; **Kaczmarzka Malgorzata** – PhD, Associate Professor, the Faculty of Sculpture and Art Mediation, the Eugeniusz Geppert Academy of Art and Design, Poland.

HEAD OF THE EDITORIAL BOARD:

Rohotchenko Oleksii Oleksiiovych – Doctor of Art Criticism, Professor, Senior Research Associate, Corresponding Member of the National Academy of Arts of Ukraine, Chief Research Associate, Modern Art Research Institute of the National Academy of Arts of Ukraine.

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Bezuhla Ruslana Ivanivna – Doctor of Art Criticism, Associate Professor, Head of the Department of Theory and History of Culture, Modern Art Research Institute of the National Academy of Arts of Ukraine; **Kolosnichenko Olena Volodymyrivna** – Doctor of Art Criticism, Professor, Member of the National Union of Artists of Ukraine, Member of the Union of Designers of Ukraine, Professor at the Department of Costume Design, Kyiv National University of Technologies and Design; **Syrotynska Nataliia Ihorivna** – Doctor of Art Criticism, Associate Professor, Professor at the Department of Musicology and Choral Art, Ivan Franko National University of Lviv; **Shkolna Olha Volodymyrivna** – Doctor of Art Criticism, Professor, Head of the Department of Fine Arts, Borys Grinchenko Kyiv University; **Bogdanowska Monika** – PhD, Assistant Professor, Department of Architecture, Faculty of Drawing, Art and Sculpture, Cracov University of Technology, Poland; **Curteza Antonela** – PhD, Professor, Faculty of Industrial Design and Business Management, Gheorghe Asachi Technical University of Iași, Romania; **Podhalanski Boguslaw** – PhD, Associate Professor, Faculty of Architecture, Cracov University of Technology, Poland.

The journal is published with the support of the Kyiv organization of the National Community of Artists of Ukraine
(the section of art criticism and art history)

The scientific journal “Ukrainian Art Discourse” is registered by the Ministry of Justice of Ukraine
(Certificate of state registration of the print media
Series KB No. 24971-14911P dated 09.09.2021)

Based on the Decree of Ministry of Education and Science of Ukraine No 530 dated 06.06.2022 (Annex 2),
the journal is included in the List of professional editions of Ukraine (category “B”)
in the area of culture and art (022 – Design, 023 – Fine arts, decorative arts, restoration).

Official web-site: ukrainianartscience.in.ua/index.php/uad

Articles are checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com
developed by the Polish company Plagiat.pl.

ЗМІСТ

Бєлявська О. Ю., Яровий В. А. РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ МОТИВІВ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ АРХІТЕКТУРНОМУ ДИЗАЙНІ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ.....	8
Букорос Т. О., Мазніченко О. В., Шаповал А. Г. ГРАФІЧНО-РЕКЛАМНИЙ ДИЗАЙН В ПЛАКАТАХ ТА АФІШАХ КИЄВА ПЕРІОДУ ХХ–ХХІ СТОЛІТТЯ.....	17
Ван Цзифен ЗМІНИ У ПАРАДИГМІ КИТАЙСЬКОГО ПЕЙЗАЖНОГО ЖИВОПИСУ (КІНЕЦЬ 1970-Х – ПОЧАТОК 1990-Х)	28
Гілязова Н. М. ПРИРОДНІ ФОРМИ В ОБ'ЄКТАХ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ: МЕТОДИ СТВОРЕННЯ.....	35
Го Цзінюань, Тесленко І. О. МІСЦЕ І РОЛЬ КАЛІГРАФІЧНИХ НАПИСІВ У ТВОРАХ ОЛЕКСАНДРА ЖИВОТКОВА.....	41
Дихнич Л. П. КОНЦЕПЦІЇ ОЛЕКСАНДРА ДЕ БЕТАКА У ПОСТАНОВКАХ МОДНИХ ПОКАЗІВ	49
Курцева О. В. ПРИНЦИПИ ТА НОРМИ ДИДАКТИЧНОГО ДИЗАЙНУ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ ОСВІТНІХ САЙТІВ «НА УРОК», «PROMETHEUS», «EDERA».....	58
Лукашук М. М. ПОЄДНАННЯ ГОЛОСОВОГО ВВОДУ ТА АНІМАЦІЇ ДЛЯ ІНТЕРАКТИВІЗАЦІЇ ВЕБ-ІНТЕРФЕЙСІВ.....	64
Лян Кеян, Корницька Л. А. РОЗВИТОК ВІРТУАЛЬНОЇ ГАЛЕРЕЇ ЯК ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДО ПРЕЗЕНТАЦІЇ МИСТЕЦТВА.....	73
Малежик Ю. М. ПЕРЕДУМОВИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ).....	81
Мельничук Л. Ю. ГОЛЛАНДСЬКИЙ НАТЮРМОРТ ХVII СТ. ІЗ ЗІБРАННЯ ХАРКІВСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО МУЗЕЮ: СТИЛІСТИКА І ТИПОЛОГІЯ	88
Мосендз О. О., Касьяненко К. М., Красильникова І. В. РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ МОТИВІВ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ДИЗАЙНІ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ.....	97
Москвітін Р. В., Селівачов М. Р. ТВОРЧІСТЬ ТЕТЯНИ ЯБЛОНСЬКОЇ 2000–2005 РР.: ЖАНРОВА СПЕЦИФІКА	109
Мулкохайнен В. А., Конончук Б. С. ДИЗАЙН ОСВІТИ У ДИЗАЙН-ОСВІТІ УКРАЇНИ.....	120
Несен І. І. ЗБІРКИ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОРЦЕЛЯНИ В МУЗЕЙНИХ КОЛЕКЦІЯХ УКРАЇНИ: ЗДОБУТКИ І ВТРАТИ.....	128
Нестеренко А. О. СТІНОПИС УСПЕНСЬКОЇ ЦЕРКВИ ХVII СТ. В С. НОВОСЕЛИЦЯ НА ЗАКАРПАТТІ: ДО ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ.....	135

Осадчий В. В., Білозуб Л. М., Маслак В. І. ЕМОЦІЙНИЙ ДИЗАЙН ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ КОРИСТУВАЛЬНИЦЬКОГО ДОСВІДУ В ЦИФРОВИХ ПРОДУКТАХ УКРАЇНИ.....	149
Папета О. В. ЕТНО-ІСТОРИЧНІ МОТИВИ В ДИЗАЙНЕРСЬКИХ РОЗРОБКАХ ЛЮДМИЛИ СЕМИКІНОЇ.....	160
Педан І. В. НАРАТИВНІ ТА КОНТЕКСТУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ МОВИ СУЧАСНОГО КОЛАЖУ (НА ПРИКЛАДІ ОБРАЗІВ МІСТА У ТВОРАХ 2010–2020-ТІ РР.).....	169
Руденченко А. А., Ковальчук О. В. ЕТНОКУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ В ГАЛУЗІ УКРАЇНСЬКИХ ЯЛИНКОВИХ СКЛЯНИХ ПРИКРАС.....	180
Тарасов В. В., Вейке Ван ЗОБРАЖАЛЬНІ ПРИНЦИПИ У ХУДОЖНІЙ ВІЗУАЛЬНОСТІ КИТАЙСЬКОГО СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА: ВІД ЖИВОПИСНОЇ НОРМИ ДО ДИЗАЙН-ПРАКТИКИ.....	189
Чабан Є. С., Криворучко Н. І. МЕТОДИКА ІНТЕГРАЦІЇ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДИЗАЙН ІНТЕР'ЄРУ СУЧАСНИХ МІСЬКИХ ПРОСТОРІВ.....	197
Школьна О. В., Белнакіта У. М. ІРАНСЬКІ КИЛИМИ ФІРМИ «ФАРАВАХАР» З ТРАДИЦІЙНИМИ СЮЖЕТНИМИ КОМПОЗИЦІЯМИ І ЖИВОПИСНИМИ СЦЕНАМИ.....	208

CONTENTS

Bieliavska Oksana, Yarovy Volodymyr ROLE OF NATIONAL MOTIFS IN MODERN UKRAINIAN ARCHITECTURE DESIGN AND THEIR INFLUENCE UPON GLOBALIZATION TRENDS	8
Bukoros Tetiana, Maznichenko Oksana, Shapoval Anatolii GRAPHIC AND ADVERTISING DESIGN IN POSTERS AND POSTERS OF KYIV OF THE XXI–XXI CENTURIES.....	17
Wang Zifeng CHANGES IN THE PARADIGM OF CHINESE LANDSCAPE PAINTING (LATE 1970S – EARLY 1990S).....	28
Hiliazova Nataliia NATURAL FORMS IN GRAPHIC DESIGN OBJECTS: METHODS OF CREATION.....	35
Guo Jingyuan, Teslenko Iryna THE PLACE AND ROLE OF CALLIGRAPHIC INSCRIPTIONS IN THE WORKS OF OLEXANDER ZHYVOTKOV	41
Dykhnych Liudmyla ALEXANDRE DE BETAK'S CONCEPTS IN FASHION SHOWS.....	49
Kurtseva Olena PRINCIPLES AND NORMS OF DIDACTIC DESIGN USING THE EXAMPLE OF UKRAINIAN EDUCATIONAL SITES “NA UROK”, “PROMETHEUS”, “EDERA”	58
Lukashuk Mykola COMBINING VOICE INPUT AND ANIMATION FOR WEB INTERFACES INTERACTIVIZATION.....	64
Liang Keyan, Korniytska Larysa DEVELOPMENT OF A VIRTUAL GALLERY AS AN INNOVATIVE APPROACH TO ART PRESENTATION.....	73
Malezhik Yuliia PREREQUISITES AND TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF CONTEMPORARY ART (THE SECOND HALF OF THE TWENTIETH – EARLY TWENTIETH CENTURY).....	81
Melnychuk Liudmyla DUTCH STILL LIFE OF THE XVII CENTURY. FROM THE COLLECTION OF THE KHARKIV ART MUSEUM: STYLISTICS AND TYPOLOGY.....	88
Mosendz Oksana, Kasianenko Karolina, Krasylnykova Iryna THE ROLE OF NATIONAL MOTIVES IN CONTEMPORARY UKRAINIAN DESIGN AND THEIR INFLUENCE ON GLOBAL TRENDS.....	98
Moskvitin Roman, Selivatchov Mykhailo TETYANA YABLONSKA’S WORKS 2000–2005: SPECIFICITY OF GENRES.....	109
Mulkokhainen Viktoriia, Kononchuk Bohdan DESIGN OF EDUCATION IN THE DESIGN EDUCATION OF UKRAINE.....	120
Nesen Iryna COLLECTIONS OF WESTERN EUROPEAN PORCELAIN IN MUSEUM COLLECTIONS IN UKRAINE: GAINS AND LOSSES.....	128

Nesterenko Andrii WALL PAINTING OF THE ASSUMPTION CHURCH OF THE 17TH CENTURY IN THE VILLAGE OF NOVOSELYTSIA IN TRANSCARPATHIA: TO THE PROBLEM OF CONSERVATION.....	135
Osadchiy Viktor, Bilozub Liudmyla, Maslak Volodymyr EMOTIONAL DESIGN AS A MEANS OF IMPROVING USER EXPERIENCE IN DIGITAL PRODUCTS IN UKRAINE.....	149
Papeta Olena ETHNO-HISTORICAL MOTIVES IN DESIGN DEVELOPMENTS OF LYUDMILA SEMIKINA.....	160
Pedan Inna NARRATIVE AND CONTEXTUAL FEATURES OF THE ARTISTIC LANGUAGE OF MODERN COLLAGE (ON THE EXAMPLE OF CITY IMAGES IN ARTWORKS OF 2010–2020).....	169
Rudnichenko Alla, Kovalchuk Ostap ETHNOCULTURAL TRADITIONS IN THE INDUSTRY OF UKRAINIAN CHRISTMAS TREE GLASS ORNAMENTS.....	180
Tarasov Volodymyr, WeikeWang DEPictive PRINCIPLES IN THE ARTISTIC VISUALITY OF CHINESE CONTEMPORARY ART: FROM FINE ART NORMS TO DESIGN PRACTICE.....	189
Chaban Yelyzaveta, Kryvoruchko Natalia METHODOLOGY OF INTEGRATION OF DIGITAL TECHNOLOGIES INTO INTERIOR DESIGN OF MODERN URBAN SPACES.....	197
Shkolna Olga, Belnaqita Ulyana IRANIAN CARPETS OF THE FARAVAKHAR COMPANY WITH TRADITIONAL PLOT COMPOSITIONS AND PICTURESQUE SCENES.....	208

УДК 7:748(477)"19–20"

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2024.6.20>**Руденченко Алла Андріївна,**

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри декоративного мистецтва
і реставрації

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

ORCID ID: 0000-0001-9354-8216

a.rudnchenko@kubg.edu.ua

Ковальчук Остап Вікторович,

кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри образотворчого мистецтва,
декан факультету образотворчого мистецтва та дизайну
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID ID: 0000-0002-9178-401X
o.kovalchuk@kubg.edu.ua

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ В ГАЛУЗІ УКРАЇНСЬКИХ ЯЛИНКОВИХ СКЛЯНИХ ПРИКРАС

Мета статті – розкрити специфіку етнокультурних традицій українців в галузі прикрашання ялинок скляними прикрасами. Окреслено специфіку святкування Нового року від часів Київської Русі, розмежовано час святкування із Візантією. Унаочнено значення дідуха як первісної образної структури, пов'язаної з ідеями шанування духів предків та його уквітчення декоративними елементами, стрічками, їстівними смаколикками від часів Середньовіччя. Уточнено ідеї прикрашання «дерев», пов'язані з початком Нового Року на землях України від часів Речі Посполитої з XIV століття до початку XX століття, доки святкувалось «Обрізання Господнє» 1 січня. Основна ідея дослідження укладається в зв'язок фабрикаату із започаткуванням скловарного виробництва кульок штибу гала (праски) від XVIII століття у вітчизняній ремісничій традиції. Методологія дослідження ґрунтується на сукупності принципів, а також підходів та методів. Насамперед, вжито хронологічний і принцип достовірності; мистецтвознавчий, дизайнерський і виробничий підходи; онтологічний, аксіологічний, герменевтичний, історико-генетичний, історико-хронологічний, історико-порівняльний, культуротворчий, соціокультурний, методи мікроісторії, регіоналіки, типологізації, іконографії та метод мистецтвознавчого аналізу. Серед важливих завдань дослідження слід акцентувати увагу на становленні галузі вітчизняного промислового мистецтва виробництва ялинкових скляних прикрас, уточненні визначення кола відомих заводів цього сегменту на теренах України та розгляд асортименту означених підприємств кінця XIX – початку XXI століть. Наведено дані щодо фабрикації продукції на ключових виробництвах означеної галузі України від доби незалежності. Визначено найбільш цінні, знакові твори цієї групи виробів, котрі набули характеру класичних для світової мистецької спадщини та мали власні етнокультурні традиції в Україні.

Ключові слова: прикраси, скло, ялинкові прикраси, гірлянди, Україна, мода, традиція, етнокультурні традиції, вертеп.

Rudnchenko Alla, Kovalchuk Ostep. ETHNOCULTURAL TRADITIONS IN THE INDUSTRY OF UKRAINIAN CHRISTMAS TREE GLASS ORNAMENTS

The purpose of the article is to reveal the specifics of the ethnocultural traditions of Ukrainians in the field of decorating Christmas trees with glass decorations. The specifics of the celebration of the New Year since the times of Kyivan Rus are outlined, the time of the celebration with Byzantium is delimited. The meaning of the didukh as a primitive figurative structure associated with the ideas of honoring the spirits of ancestors and its embellishment with decorative elements, ribbons, and edible delicacies from the Middle Ages is illustrated. The ideas of decorating "trees" associated with the beginning of the New Year in the lands of Ukraine from the times of the Polish-Lithuanian Commonwealth from the 14th century to the beginning of the 20th century, when the "Circumcision of the Lord" was celebrated on January 1, are specified. The main idea of the study lies in the connection of the manufactured product with the beginning of the glass-blown production of balls of the gala

(iron) type from the 18th century in the domestic craft tradition. The research methodology is based on a set of principles, as well as approaches and methods. First of all, the chronological and reliability principles were used; art history, design and production approaches; ontological, axiological, hermeneutic, historical-genetic, historical-chronological, historical-comparative, cultural-creative, socio-cultural, methods of microhistory, regional studies, typology, iconography and the method of art history analysis. Among the important tasks of the study, attention should be focused on the formation of the domestic industrial art industry of the production of Christmas tree glass decorations, a more precise definition of the circle of famous factories of this segment in Ukraine and a consideration of the range of the specified enterprises of the late 19th – early 21st centuries. Data on the fabrication of products at key production facilities of the specified industry in Ukraine since the independence are provided. The most valuable, iconic works of this group of products, which have acquired the character of classics for the world artistic heritage and had their own ethnocultural traditions in Ukraine, have been identified.

Key words: jewelry, glass, Christmas tree decorations, garlands, Ukraine, fashion, tradition, ethnocultural traditions, nativity scene.

Постановка проблеми. Українські ялинкові новорічні прикраси, по суті, є відгомонам давньої язичницької традиції прикрашати дерева і дідухи на знак вшанування богів природи та духів предків. Колись задобрювання останніх було частиною розуміння законів світобудови і міфологічних уявлень про Всесвіт. З долученням давнішніх теренів Київської Русі (де прихід нового року святкували навесні) до загальноєвропейських традицій у межах Речі Посполитої, відбувся перехід до системи оновлення календаря взимку. При цьому, не дивлячись на тісні зв'язки із Візантією, у Середньовіччі наші пращури не приєдналися до святкування їхньої зустрічі нового року восени.

Упродовж останніх кількох століть поступово новорічні традиції прикрашання ялинок у замінили собою різдвяні, хоча сенс, вкладений в окремі ялинкові прикраси, залишився. Однак, досі це не стало предметом окремого дослідження. Як і, власне, з'ясування аспектів формування вітчизняної традиції виготовлення різдвяно-новорічних прикрас, які від початку XX сторіччя набули характеру дизайнерських, в окремих випадках пов'язаних із етнокультурними традиціями окремих регіонів України.

Аналіз досліджень і публікацій. Спеціальної професійної наукової мистецтвознавчої літератури з історії скляних різдвяно-новорічних прикрас в нас не виявлено. Натомість окремі друковані праці наявні про певні осередки склярства, де випускалися прикраси до зимових свят. Зокрема, про один з найдавніших на теренах України осередок виробництва ялинкових прикрас

у Костянтинівці на Донеччині свідчить публікація матеріалу «Скляна легенда. Історія ялинкових прикрас Костянтинівки (за матеріалами Володимира Березіна та Андрія Новосельського, 11 грудня 2000 р.)» [6].

Важливою розвідкою у цьому контексті є стаття дослідниці української ялинкової іграшки Марини Лук'янової, видана 2024 р. в журналі «VOGUE» під назвою «Історія іграшок: українська ялинкова прикраса від XIX століття до сьогодення», де кураторка різдвяних виставок стверджує, що на її думку першими поширеними на наших територіях декораціями новорічних деревець були смаколики: горішки, печиво, яблука, пряники. І продовжує про зачатки індустрії виробництва ялинкових прикрас у XIX столітті, коли до усталеної ще з часів Київської Русі була звички прикрашати дерева тканинами, кольоровими стрічками, дерев'яними іграшками, додалися вата [3] (і пап'є-маше).

Так, професор, журналіст-енциклопедист Євген Онацький на 1149 сторінці своєї статті, виданої у Буенос-Айрісі 1962 р. писав: «З Новим Роком зв'язуються натурально й ворожіння т. зв. ПОЧИНУ: хто як проведе перший день Нового Року, так йому буде йти й упродовж усього наступного року: тому всі намагаються провести Новий Рік весело, не сварячись і не плачучи» [5, с. 1149–1150]. Цебто підкреслював урочистість святкувань та елементи їх зв'язку із святочним циклом ще язичницької доби.

Серед значущих статей тут слід назвати працю діаспорського вченого родом з Вінниччини (Поділля), Дійсного члена Наукового товариства імені Шевченка й Української

вільної академії наук Степана Килимника, котрий видав ще 1964 року у Вінніпезі видав публікацію «Український рік у народніх звичаях в історичному освітленні. Том 1: Зимовий цикл». Зазначений історик та етнограф розбавляв дані про традиційні новорічні святкування аспектами магічних вірувань українців та їх обрядовості, пов'язаної з приговорювальним чаклуванням, застосуванням колосочків-кропильничок тощо [2, с. 125–145].

Зокрема, цікавою є розвідка колективу авторів Анатолія Пономарьова, Лідії Артюх та Тамари Косміної, що намагалися інтерпретувати усталені звички українців попередніх часів. Так, на с. 187 окреслені дослідники зазначили: «Серед українського селянства аж до початку ХХ ст. зберігалися новорічні традиції змішаного язичницько-християнського походження» [4, с. 187–188], що, у свою чергу, пояснює прагнення до прикрашання дерев і дідухів їстівними та неїстівними прикрасами.

З-поміж іноземних авторів, що приділили увагу питанням походження скляних новорічних прикрас привертає увагу одна монографічна праця Ейса Коллінза «Історії великих традицій Різдва». Так, першими окрасами різдвяних ялинок зі скла були твори з містечка складувів Лауша в Тюрінгії кінця XVI століття. Зокрема майстрів Ганса Грайнера і Крістофа Мюллера, що започаткували випуск різдвяних прикрас у вигляді фруктів і горішків. Продукція цього німецького підприємства з XIX століття постачалась на експорт в країни Європи під назвою «Прикраси для Христова дерева з Тюрінгії» – німецькою «Thüringer Christbaumschmuck»). З 1850-х рр. у Німеччині з'явилася нова технологія посрібнення затужавілих скляних кульок, винайдена хіміком, Президентом Баварської академії наук Юстусом фон Лібіхом [8].

Виклад основного тексту дослідження. Не дивлячись на те, що Марина Лук'янова пише, що скляні ялинкові прикраси з'явилася в Україні від третьої чверті ХХ століття, і далі перелічує столичну Фабрику «Перемога», Клавдіївську попід Києвом, перераховує Львівську фабрику ялинкових прикрас, Одеську муляжну фабрику, Лисичанську

фабрику ялинкових іграшок на Луганщині та Тербовлянську фабрику ялинкових прикрас на Тернопільщині [3], (від себе додамо, що і принагідно варто згадати Фабрику ялинкових прикрас в селі Луб'янка Київської області) [7], вочевидь, вона плутає дані хронології зародження цієї галузі, і не зовсім коректно відображає питання її поступального розвитку.

Так, одним з найбільш ранніх виробництв цього сегменту промислових товарів України, як уже згадувалося вище, був Костянтинівський скляний завод на Донеччині, що виник наприкінці XIX століття. Дослідники припускають, що на ньому ще до національно-визвольних змагань вже випускали скляні ялинкові прикраси за аналогією з іншими європейськими фабриками і новими традиціями повсякдення європейців [10] (рис. 1).

Адже були занотовані свідчення післявоєнних працівників, котрі свідчили, що у цей час підприємство працювало, випускаючи продукцію «на дореволюційних формах, що належали братові німця Феттера, власника Микитівського ртутного комбінату» [6].

Якщо говорити про скляні ялинкові прикраси в УРСР, то масово їх почали виготовляти ще від другої половини 1930-х рр. (після введення 1935 р. моди на «зірки» у навершях та різноманітні крижинки та гірлянди з дугих сегментів скла). Підтвердженням цього є розвідки Ісака Бабеля зі світлинами із Севастополя 1927 р., Києва 1935–1938-го рр. за архівними матеріалами Центрального державного кінофотофоноархіву ім. Г. С. Пшеничного (рис. 2), в яких знаходить підтвердження інформація про фабрикацію невеликими накладками скляних дугих ялинкових куль, котрі випускалися вже у 1930-ті рр. [9] (рис. 3).

Крім того, слід зазначити, що прикраси ялинок різнилися від регіону до регіону, відображаючи певні місцеві етнокультурні традиції, адже мода на фігурки в національних строях була поширена й у цій групі промислових товарів ще від 1920-х рр., що співіснувала із витинанкою (крижинки, коники, сніговики тощо).

Особливого поширення від середини 1960-х рр. набули не лише пташки, риби,

Рис. 1. Поодинокі скляні прикраси на «Різдвяних ялинках» (Christmas trees) XIX – початку XX століть. Фото з сайту: <https://igrashka.kiev.ua/istoriya-yalinkovih-igrashok-novorichnih-ta-rizdvyanih/>

фігурки звірів, квіти, а й образи дирижаблів, паровозиків, космонавтів тощо. Від 2000-х асортимент вітчизняних виробництв у вільній Україні розширився такими

колекціями, як «Вертеп», де зібрано образи традиційної Коляди українців: Царя, Кози, Чорта, Янгола, Смерті тощо. В окремих серіях різдвяної іграшки осмислюються візерунки

Рис. 2. Святкування Нового 1927 р. у Севастополі та новорічна ялинка 1935 р. з скляними кульками та гірляндами. Фото з сайту: <https://babel.ua/ru/texts/74831-vatnyy-yakut-kartonnyy-ded-moroz-krolik-na-prishchepke-propaganda-kosmosa-i-kukuruzy-istoriya-sovetskih-elochnyh-igrushek-i-ukrasheniy-ochen-mnogo-foto>

Рис. 3. Святкування Нового року, січень 1938 р. З особистого архіву Віри Солнцевої.
 Фото з сайту: <https://babel.ua/ru/texts/74831-vatnyy-yakut-kartonnyy-ded-moroz-krolik-na-prishchepke-propaganda-kosmosa-i-kukuruzu-istoriya-sovetskih-elochnyh-igrushek-i-ukrasheni-y-ochen-mnogo-foto>

борщівської вишивки. Так, Клавдіївська фабрика опанувала введення до розпису ялинкових прикрас мотивів творів відомих українських художників Півдня України – І. Айвазовського, А. Куїнджі тощо.

В цей період часу з'явилися й серії рукотворних виробів ексклюзивного характеру. Так, у львівській майстерні «Гроно» виготовляють ялинкові скляні іграшки, декоровані ручним

розписом за мотивами творчості Марії Примаченко, Казимира Малевича тощо. Тут само виробляють і прикрасу «Лілейка» у вигляді тризуба в жовто-блакитних тонах, розробленого на основі гербу Пласту (автор проекту форми – львівський пластивець Мирон Федусевич, втілена ідея за допомогою відомого львівського митця, послідовника Михайла Бойчука Роберта Лісовського) (рис. 4, 5).

Рис. 4, 5. Кулька з розписом в стилі М. Примаченко та прикраса «Лілейка» на основі гербу Пласту в доопрацюванні послідовника м. Бойчука Р. Лісовського. Фото з сайту: https://www.instagram.com/p/DDusfJZtLpc/?img_index=1

Окремо варто згадати й ручні крафтові скляні новорічні декори фірми «ORBITAL», що продовжує традиції теребовлянської різдвяної ялинкової іграшки на Тернопільщині (працює з 2003 р.). Також дизайнерські ялинкові прикраси з інкрустацією і ручним розписом золотом, у тому числі у вигляді кульок, вмонтованих в композицію карети, випускають в одеській майстерні «Ivogu», яка пропонує твори преміум-класу штибу куль-венеціанських масок.

Щороку оновлюють свої серії унікальних виробів також на Івано-Франківській скляній фабриці, де вручну працюють над ними майстри фірми «Юріта». В асортименті виробництва, крім звичних верхівок і бурульок, наявні заготовки куль і дерев'яні ялинкові іграшки. Окрасою продукції цього підприємства є фірмові кулі з зимовими пейзажами із краєвидами Західної України (рис. 7). Порівняти цю продукцію до повномасштабного вторгнення можна було хіба що з виробами Куп'янської фабрики ялинкових іграшок «АРТАН» на Харківщині та Фабрики новорічних прикрас у селищі Ковшарівка, що за 130 км від Харкова.

Етнокультурні особливості традиційних костюмів окремих регіонів України розвивають й у харківському бренді ялинкових прикрас «Zveriki», де іграшки мають вигляд довершеного скляного виробу, що може репрезентувати українські сувеніри в світі. Це

ж виробництво випускає кульки у вигляді традиційних хатинок-мазанок, крім звичайних сніговиків і ракет пропонує також на ринку продукцію з вишуканим петриківським розписом та конкурує з харківською Фабрикою «Irena» (рис. 8, 9) [10].

Висновки. Отже, ялинкові скляні прикраси були винайдені не пізніше кінця XVI століття у Німеччині спочатку як форми горішків і фруктів для прикрашання деревець, що імітували їстівні смаколики. З часом різдвяний декор зі скла, котрий набув популярності на теренах етнічної України ще до національно-визвольних змагань початку XX сторіччя, отримав розвиток в окремих вітчизняних етнокультурних регіонах. Зокрема, одним з перших опанував цей сегмент виробів Костянтинівський скляний завод на Донеччині.

Після переходу 1918 року на Григоріанський календар колишні різдвяні святкування, що раніше починалися з 1 січня (Обрізання Господнього) набули характеру тривалих, котрі мали тяглість до так званого Старого Нового року. В наступне десятиліття на теренах УРСР поширилася мода до прикрашання ялинок зірками-навершнями, витинанковими крижинками, солодошами та скляними кульками і гірляндами. Причому останній матеріал поступово витіснив традиційні для України декоративні іграшки, вироблені з дерева, тканини, кольорових стрічок, вати, пап'є-маше.

Рис. 7, 8. Скляна куля з фірмової продукції Івано-Франківській скляної фабрики, де ручний розпис виконують майстри фірми «Юріта», та куля Куп'янської фабрики ялинкових іграшок «АРТАН». Фото з сайтів: <https://www.yurita.com.ua/ua/katalog/id-3736>; <https://www.navigator-ukraine.com.ua/grupповye-tury/tury-po-kharkovskoj-oblasti-otdykh-na-prirode/tour/1885-steklyannye-fantazii-kupyanskaya-fabrika-jolochnykh-ukrashenij.html>

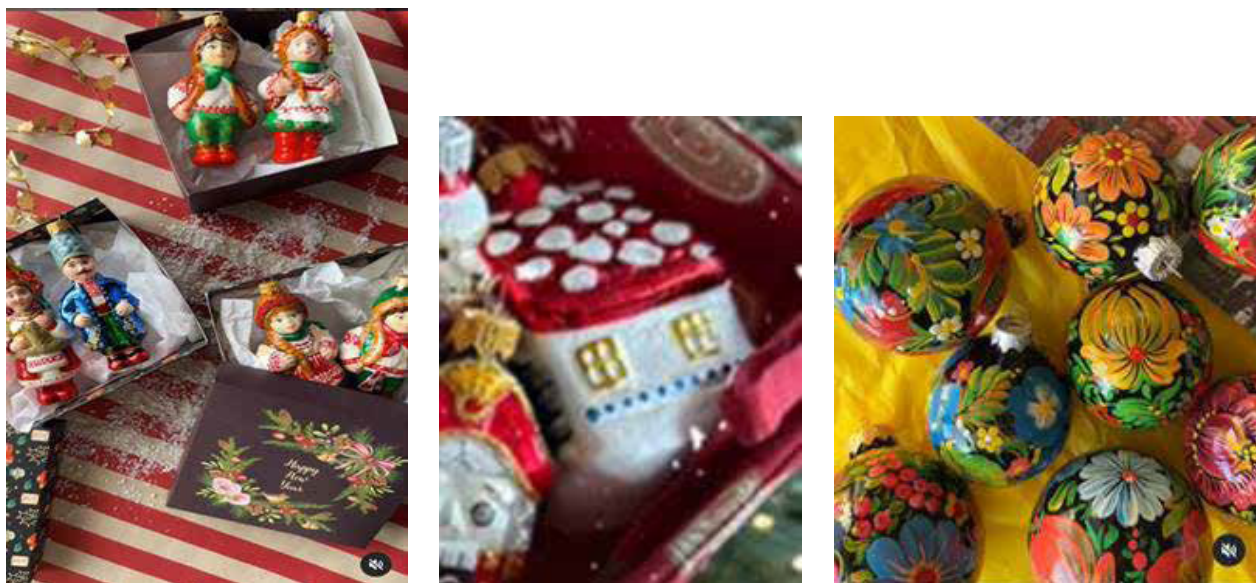

Рис. 8. Харківський бренд ялинкових прикрас «Zveriki». Фото з сайту: <https://www.instagram.com/p/DDcAon5oRpT/>

Рис. 9. Ялинкові іграшки Дід, Баба та Внучка. Харківська Фабрика «Ірена». Фото з сайту: <https://yalinka.in.ua/ua/p1316044861-nabor-babka-ded.html>

При цьому в другій половині ХХ сторіччя асортимент столичної Фабрики «Перемога», Клавдіївської (Клавдіївсько-Тарасівської) під Києвом (діяла з 1948 р.), Львівської фабрики ялинкових прикрас, Одеської муляжної фабрики, Лисичанської фабрики ялинкових іграшок на Луганщині, Теребовлянської фабрики ялинкових прикрас на Тернопільщині та Костянтинівського скляного заводу на Донеччині (закрився 2000 р.), Івано-Франківської скляної фабрики (в симбіозі

з майстрами компанії «Юріта»), Фабрики ялинкових прикрас в селі Луб'янка Київської області та низки крафтових майстерень збагатився не лише фігурками лісових звірят, риб, пташок, фруктів і овочів, квітів, свічок, сніговиків, казкових фей, а й козаків, жовто-блакитних кульок, тризубами за мотивами гербу Пласту, кульок з розписом в стилі І. Айвазовського, А. Куїнджі, М. Примаченко, ансамблів персонажів традиційного українського Вертепу, образами українців в традиційних строях різних регіонів України й українських хат, петриківськими мотивами розпису. Цікавими у цьому ключі є також деякі пластично-колеристичні експерименти з ялинковими прикрасами кримськотатарського художника Рустема Скибіна 2024 р., що представляє мистецтво корінних народів Криму.

З 2023 р. в Україні на державному рівні було перенесено різдвяні свята на 25 грудня, після чого більшість населення різних етнокультурних регіонів України у світлі декомунізації знову повернулося до вшанування Святого Миколая, янголяток і Віфлеємських зірок замість радянських Дідів Морозів та Снігуроньок, а також до відродження традиції плетіння і прикрашання дідухів до свят Різдвяного циклу. З-поміж інших до цієї традиції останні кілька років долучається колектив художників

Київського столичного університету імені Руденченко, Євгенія Юріївна Липовецька, Бориса Грінченка. Зокрема, Алла Андріївна Яна Валеріївна Погребнюк.

Література:

1. Заблоцька Оксана. 10 українських брендів, що створюють сучасні різдвяні прикраси та іграшки на ялинку. 27 листопада 2024 р. URL: <https://suspilne.media/culture/887871-10-ukrainskih-brendiv-so-stvoruut-sucasni-rizdvani-prikrasi-ta-igraski-na-alinku/> (дата звернення: 29.12.2024 р.).
2. Килимник С. *Український рік у народніх звичаях в історичному освітленні*. Том 1: Зимовий цикл. Вінніпег, 1964. С. 125–145.
3. Лук'янова Марина. Історія іграшок: українська ялинкова прикраса від XIX століття до сьогодення. 2024 р. VOGUE. URL: <https://vogue.ua/article/culture/lifestyle/istoriya-igrashok-ukrajinska-yalinkova-prikrasa-vid-hih-stolittya-do-sogodennya-57872.html> (дата звернення: 13.12.2024 р.).
4. Новий рік. *Українська минушина: ілюстрований етнографічний довідник* / 2-е вид. А. П. Пономарьов, Л. Ф. Артюх, Т. В. Косміна. Київ: Либідь, 1994. С. 187–188.
5. Онацький Є. Новий рік. *Українська мала енциклопедія*: 16 кн.: у 8 т. Буенос-Айрес, 1962. Т. 5, кн. IX: На – Ол. С. 1149–1150.
6. Скляна легенда. Історія ялинкових прикрас Костянтинівки (за матеріалами Володимира Березіна та Андрія Новосельського, 11 грудня 2000 р.). URL: <https://v-variant.com.ua/article/konstantinovka-el-igrushki/> (дата звернення: 13.12.2024 р.).
7. Фабрика ялинкових прикрас в селі Луб'янка Київської області. 2024. URL: <https://igrashka.kiev.ua/istoriya-yalinkovih-igrashok-novorichnih-ta-rizdvanih/> (дата звернення: 13.12.2024 р.).
8. Collins Ace. Stories behind the great traditions of Christmas. Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 2021. URL: https://archive.org/details/storiesbehindgre0000coll_p5i3 (date of application: 06.12.2024).
9. Ryvovarov Serhii, Євген Спірін. Бабель. URL: <https://babel.ua/ru/texts/74831-vatnyy-yakut-kartonny-ded-moroz-krolik-na-prishchepke-propaganda-kosmosa-i-kukuruzy-istoriya-sovetskih-elochnyh-igrushek-i-ukrasheni-ochen-mnogo-foto> (дата звернення: 06.12.2024).
10. Shkolna O., Tymoshenko Y. The Everyday life of Nobility the Rzeczpospolita in the 17th and 18th centuries: Hairstyle, Beauty Tools and Clothes. *Східноєвропейський історичний вісник / East European Historical Bulletin*. Вип. 27, Issue 27. Drohobych, 2023. Р. 8–29. DOI 10.24919/2519-058X.27.281557

References:

1. Zablotska, O. (2024). 10 ukrainiskykh brendiv, shcho stvoriuiut suchasni rizdviani prykrasy ta ihrashky na yalynku [10 Ukrainian brands that create modern Christmas decorations and tree toys]. Retrieved from: <https://suspilne.media/culture/887871-10-ukrainskih-brendiv-so-stvoruut-sucasni-rizdvani-prikrasi-ta-igraski-na-alinku/> (date of application: 29.12.2024 r.) [in Ukrainian].
2. Kylymnyk, S. (1964). Ukrainskyi rik u narodnikh zvychaiakh v istorychnomu osvittleni. Tom 1: Zymovy tsykl [Ukrainian Year in Folk Customs in Historical Light. Volume 1: Winter Cycle]. Vinnipeg. P. 125–145 [in Ukrainian].
3. Lukianova Maryna (2024). Istoriia ihrashok: ukrainska yalynkova prykrasa vid XIX stolittia do sohodenia [History of toys: Ukrainian Christmas tree decorations from the 19th century to the present]. VOGUE. Retrieved from: <https://vogue.ua/article/culture/lifestyle/istoriya-igrashok-ukrajinska-yalinkova-prikrasa-vid-hih-stolittya-do-sogodennya-57872.html> (date of application: 13.12.2024 r.) [in Ukrainian].
4. Novyi rik (1994). Ukrainska mynuvshyna: iliustrovanyi etnografichniy dovidnyk / 2-e vyd. A. P. Ponomarev, L. F. Artiukh, T. V. Kosmina [New Year. Ukrainian past: illustrated ethnographic guide / 2nd ed. A. P. Ponomarev, L. F. Artiukh, T. V. Kosmina]. Kyiv: Lybid. P. 187–188.
5. Onatskyi, Ye. (1962). Novyi rik. Ukrainska mala entsyklopediia: 16 kn.: u 8 t. Buenos-Aires. T. 5, kn. IX: Na – Ol. [New Year. Ukrainian Small Encyclopedia: 16 books: in 8 volumes. Buenos Aires. Vol. 5, book IX: In – Ol.]. P. 1149–1150 [in Ukrainian].
6. Skliana lehenda (2000). Istoriia yalynkovykh prykras Kostiantynivky (za materialamy Volodymyra Berезина ta Andriia Novoselskoho) [Glass Legend. The History of Kostyantynivka Christmas Tree Decorations (based on materials by Volodymyr Berezin and Andriy Novoselsky)]. Retrieved from: <https://v-variant.com.ua/article/konstantinovka-el-igrushki/> (data zvernennia: 13.12.2024 r.) [in Ukrainian].
7. Fabryka yalynkovykh prykras v seli Lubyanka Kyivskoi oblasti (2024) [Christmas tree decoration factory in the village of Lubyanka, Kyiv region]. Retrieved from: <https://igrashka.kiev.ua/istoriya-yalinkovih-igrashok-novorichnih-ta-rizdvanih/> (date of application: 13.12.2024 r.) [in Ukrainian].
8. Collins Ace (2021). Stories behind the great traditions of Christmas. Grand Rapids, Michigan: Zondervan. Retrieved from: https://archive.org/details/storiesbehindgre0000coll_p5i3 (date of application: 06.12.2024).

9. Pyvovarov Serhii, Yevhen Spirin. Babel (2024) [*Babel*]. Retrieved from: <https://babel.ua/ru/texts/74831-vatnyy-yakut-kartonnyy-ded-moroz-krolik-na-prishchepke-propaganda-kosmosa-i-kukuruzy-istoriya-sovetskih-elochnyh-igrushek-i-ukrasheniya-ochen-mnogo-foto> (date of application: 06.12.2024) [in Ukrainian].
10. Shkolna, O., & Tymoshenko, Y. (2023). The Everyday life of Nobility the Rzeczpospolita in the 17th and 18th centuries: Hairstyle, Beauty Tools and Clothes. *Східноєвропейський історичний вісник / East European Historical Bulletin*. 27, Issue 27. Drohobych, 2023. P. 8–29. DOI 10.24919/2519-058X.27.281557.